Gimnazija Celje – Center
Kosovelova ulica 1
3000 Celje

Ana Pečnik

PRIMERI LIKOVNIH VAJ ZA DIJAKE PRVEGA LETNIKA PROGRAMA UMETNIŠKA GIMNAZIJA LIKOVNA SMER ZA STROKOVNI PREDMET RISANJE IN SLIKANJE

Strokovno gradivo za učitelje predmetov
v programu umetniška gimnazija – likovna smer

Celje, april 2025

KAZALO

ŠOLA KOT KREATIVNI PROSTOR ZA DIJAKE IN UČITELJE 4

KREATIVNOST IN MOTIVACIJA – POMEMBNA DVOJICA ZA RAZVOJ USTVARJALNOST 4

VRSTE IN POMEN KREATIVNEGA MIŠLJENJA ZA UMETNOST 6

KREATIVNOST KOT PROCES ZA USTVARJALNOST 6

KREATIVNOST KOT LASTNOST POSAMEZNIKA 6

IZVOR, PREPOZNAVANJE IN ODKRIVANJE NADARJENOSTI 8

VLOGA MENTORJA PRI RAZVOJU NADARJENEGA DIJAKA 10

1. VAJA 12

2. VAJA 14

3. VAJA 16

4. VAJA 18

5. VAJA 22

6. VAJA 24

7. VAJA 26

ZAKLJUČEK 30

VIRI IN LITERATURA 32

Likovni izdelki dijakov programa
umetniška gimnazija – likovna smer

ŠOLA KOT KREATIVNI PROSTOR ZA DIJAKE IN UČITELJE

Kreativnost in kreativni proces sta ključna pri ustvarjanju novega znanja, družbenega napredka in dosežkov najvišje vrednosti. Kreativnost spremlja celoten razvoj posameznika in družbe ter predstavlja izjemno razgibano, večplastno in kompleksno področje; pod plašč kreativnosti lahko uvrstimo širok razpon aktivnosti ali idej, od ožjih pa do najširših, kjer govorimo o kreativnosti kot celotnemu sistemu vrednot in filozofskih pogledov. Kreativnost je torej mogoče predstavljati kot enega osnovnih kognitivnih dejavnikov v mišljenju posameznika ali pa kot gibalo celotnega družbenega razvoja in napredka. V določeni meri je kreativnost prisotna prav na vseh področjih človekovega mišljenja in delovanja. Prav zaradi tega mora biti brezkompromisno vključena v vzgojno-izobraževalni vsakdan slehernega otroka in mladostnika.

KREATIVNOST IN MOTIVACIJA – POMEMBNA DVOJICA ZA RAZVOJ USTVARJALNOSTI

Kreativnost brez motivacije skorajda ne sestoji. Brez pozitivne združitve teh dveh dejavnikov težko govorimo o kakršnem koli uspehu. Ravno te pozitivne značilnosti namreč odločno vplivajo na zmožnost in razpon kreativnosti v umetnosti in tudi širše. Brez določene (visoke) stopnje motivacije ni mogoče pričakovati presežkov, inovacij in izjemnih del. Tudi največji potenciali oz. ideje bodo za vedno ostali prekriti s prahom, če posameznik ne premore zadostne lastne/notranje motivacije in želje, da se v konkretno situacijo poglobi, združi moč, koncentracijo in znanje ter premaga ovire na poti in pripelje kreativni proces do konca. Motivacija je torej nujno potrebna za kreativnost. Ob tem pa se moramo učitelji zavedati, da motivacija ni kategorija, na katero ni moč vplivati – ravno nasprotno, notranja motivacija in motivacija iz okolja sta tisti, ki poganjata motor kreativnosti. »Dokazi potrjujejo, da kjer koli se že kaže stopnja notranje motivacije, lahko to okrepimo in ji pomagamo (z)rasti. Motivacija ustvarjalnosti bi torej bila v tem, da skuša posameznik čim popolneje razviti svoje potenciale v interakciji z okoljem, v katerem živi.« (Trstenjak, 1981, str. 137) Vsi deležniki v vzgoji in izobraževanju imamo zelo veliko vlogo pri vzpodbujanju mladostnikove motivacije in njegove lastne kreativnosti. Ob tem pa moramo učitelji upoštevati, da mladostniki prihajajo iz različnih socialnih okolij, ključnega pomena pa je, da kreativnost prepoznamo ter temu primerno (od)reagiramo in posameznika dodatno motiviramo.

Likovni izdelki dijakov programa
umetniška gimnazija – likovna smer

VRSTE IN POMEN KREATIVNEGA MIŠLJENJA ZA UMETNOST

Za lažje razumevanje ustvarjalnega oz. kreativnega posameznika moramo opredeliti dve vrsti razmišljanja; konvergentno in divergentno mišljenje. Slednje je nujno za odkrivanje novih, originalnih idej, konvergentno mišljenje pa je potrebno za potrjevanje in oblikovanje teh idej v kohezivno, logično in uporabno celoto, produkt, delo ali misel. (Pečjak, 1987) Za uspešno kreativnost je potrebna kombinacija konvergentnega in divergentnega mišljenja. Ideje so lahko docela izvirne, a brez uporabe konvergentnega mišljenja niso prilagojene stvarnosti. Lahko rečemo, da moramo za izvirno umetniško rešitev uporabljati tako divergentno mišljenje, ki nam pomaga iskati nenavadne rešitve, kot tudi konvergentno mišljenje, s katerim preverjamo veljavnost posameznikovih idej. Divergentno mišljenje je torej osnova za kreativnost. Iz tega lahko ugotovimo, da je divergentno mišljenje zgolj produkcija različnih idej ali rešitev. Pečjak (1987) pravi, da se v psihološki literaturi vrste mišljenja, kot sta divergentno in konvergentno, označujeta kot podobni in da delno sovpadata.

KREATIVNOST KOT PROCES ZA USTVARJALNOST

Hozjan (2014) predstavlja posamezne faze ustvarjalnega procesa in dejavnike, ki vplivajo na kreativnost posameznikov:

•Faza preparacije temelji na spoznavanju in opredeljevanju problema ter ugotavljanju že obstoječega znanja za podajanje ustvarjalne rešitve problema. (Marentič Požarnik, 2003)

•Faza inkubacije je v tesni povezavi z divergentnim mišljenjem, temelji na podzavestnem razmišljanju. V tej fazi se posameznik ne ukvarja aktivno s problemom, ampak ustvarjalni procesi vseeno intenzivno delujejo. (prav tam)

•Faza iluminacije je t. i. »aha efekt«, kar pomeni nenadno razsvetljenje. (Opaka, 2008)

•Faza verifikacije temelji na preverjanju ustreznosti rešitve. (Marentič Požarnik, 2003)

«Prikaz faz in dejavnikov, ki vplivajo na proces ustvarjalnosti, je imelo pomemben vpliv na t. i. pedagogiko ustvarjalnosti. Njeni predstavniki se zavzemajo za aplikacijo sodobnih spoznanj kreativnosti na področju vzgoje in izobraževanja. Pedagogika ustvarjalnosti se ukvarja z vprašanjem odnosa med poučevanjem o ustvarjalnosti, ustvarjalnim poučevanjem in učenjem. Omenjene elemente skušajo implementirati v kontekst vrednot, ki veljajo v dotičnem vzgojno-izobraževalnem sistemu, in opredeljujejo vlogo šol in učiteljev pri vzpostavljanju ustvarjalne kulture.« (Hozjan, 2014, str. 4)

KREATIVNOST KOT LASTNOST POSAMEZNIKA

Za razvoj kreativnosti in ustvarjalnosti Glogovec in Žagar (1992) v ospredje postavljata: (1) inteligentnost, (2) divergentno mišljenje in (3) radovednost. Pečjak (1987) pa k temu dodaja še (4) odprtost duha in (5) humor. Najpogosteje se h kreativnosti in ustvarjalnosti ob bok postavlja (1) inteligentnost vsakega posameznika (Opaka, 2008). Različni testi inteligentnosti so pokazali, da ustvarjalne osebe dosegajo nadpovprečne rezultate (Glogovec in Žagar, 1992). (2) Divergentno mišljenje se pogosto enači z ustvarjalnostjo. Musek (1993) opozarja, da tega ne moremo enačiti, saj naj bi divergentno mišljenje bilo zgolj kognitivna osnova ustvarjalnosti. (3) Radovednost je ključna lastnost za razvijanje ustvarjalnosti. (4) Odprtost duha je po mnenju Pečjaka (1987) ena ključnih osebnostnih lastnosti za kreativnost; posameznik se vzdržuje prenagljenih sodb, pripravljen je spreminjati kategorije, nima potreb po obrambi (ker ne dojema izkušenj kot ogrožajoče), miselna neodvisnost in odprtost za nove izkušnje. Kot zadnja, a zelo pomembna lastnost kreativnega posameznika, je (5) humor. Pečjak (1987) izpostavlja izjemo povezavo med kreativnostjo in humorjem, saj naj bi slednji pripomogel k izvirnosti in transformaciji določene situacije.

Likovni izdelki dijakov programa umetniška gimnazija – likovna smer

IZVOR, PREPOZNAVANJE IN ODKRIVANJE NADARJENOSTI

Nadarjenost je nedvomno genetsko edinstvena in večji del pogojena z močno dedno osnovo. Poleg že omenjenega potrebuje otrok spodbudno, zdravo in pozitivno okolje za razvoj vseh morebitnih potencialov (Težak, 2008). Okolje je tisto, ki s svojim nenehnim zgledom narekuje etiko, delavnost, čustveno inteligenco, sprejemanje različnosti in še kako pomembnih vrednot, ki zaradi načina življenja danes izgubljajo prvotni namen. Brez teh impulzov in zgledov mladostniki težko svoj potencial razvijejo v pravo smer. V vsaki skupnosti najdemo izredno nadarjene dijake, bodisi na umetniškem, literarnem, dramskem, jezikoslovnem, družboslovnem ali naravoslovnem področju, ki z radovednostjo kažejo zanimanje za specifično področje. Pri vsem tem pa je zelo pomembno, da te dijake znamo prepoznati, jih pravilno usmeriti in jim vedno znova prilagajati vzgojno-izobraževalni proces, da bi na danem področju lahko dobro razvijali svoje močno področje. Vloga učitelja je v procesu odkrivanja in spodbujanja nadarjenih otrok nenadomestljiva. Vse te potenciale pa je potrebno prepoznati in spodbujati na tistih področjih, ki so tesno povezana z učnim razvojem. Pri širšem vključevanju in spodbujanju teh potencialov imajo veliko vlogo še ostale vzgojno-izobraževalne institucije v lokalnem in tudi širšem okolju, ki močna področja še dodatno krepijo z številnimi izkušnjami in novimi znanji (Jurišević, 2011). Za šolsko okolje in tudi sicer je zelo pomembno prepoznavanje univerzalne ali paricalne nadarjenosti. Za univerzalnega nadarjenega otroka velja to, da dosega nadpovprečne rezultate v več ali večini učnih dejavnosti. Bolj razširjena je parcialna nadarjenost, ko govorimo o talentiranosti na ožjem področju (Strmičnik, 1994).

Likovni izdelki dijakov programa
umetniška gimnazija – likovna smer

Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji nadarjene dijake opredeljuje kot tiste, ki dosegajo nadpovprečne dosežke na ustvarjalnem, intelektualnem, učnem, umetniškem in športnem področju. Dijakom, ki kažejo nadpovprečnost, je potrebno omogočiti individualizirane prilagoditve oz. programe v okviru osnovnega in srednjega šolanja (Jurišević, 2001). Vsem dijakom, ki so nadarjeni na določenih področjih je potrebno odmeriti veliko časa, posebnega pristopa in premišljenega podajanja snovi, a to je v sodobni šoli izredno težko, saj je tempo znatnejši kot bi si lahko mislili.

Nadarjeni otroci so tisti, ki jih je strokovno usposobljeno osebje prepoznalo, da imajo resnično zelo visoke sposobnosti in zmožnosti po doseganju najvišjih dosežkov in rezultatov (Ferbežer, 2002). Ferbežer v svoji knjigi Celovitost nadarjenosti nadarjene otroke umešča v naslednja področja: splošne intelektualne sposobnosti, specifične šolske sposobnosti, umetniške sposobnosti in psihomotorične sposobnosti. Prepoznavanje nadarjenosti je, širše gledano, izjemno fleksibilen postopek, pri katerem moramo pozornost usmerjati na več področij hkrati. Pozorni moramo biti predvsem na učence, ki prihajajo iz različnih kulturnih in jezikovnih okolij, na učence, ki prihajajo iz socialnega okolja z družinsko problematiko in na učence s posebnimi potrebami. Nadarjenost pri teh otrocih, žal, postaja velikokrat prikrita in pogosto ni uresničena zaradi zunanjih dejavnikov, ki vplivajo na vzgojo in izobraževanje (Jurišević, 2001). Ker je vse več prikrajšanih otrok, zaradi zgoraj naštetih dejavnikov, je tudi vse več talentov, katerih sposobnosti bi bile zlahka prezrte in neuresničene, če ne bi bilo primerne organizacije in sistematičnega ukvarjanja s tovrstnimi otroki. Gre tudi za preprosto dejstvo, da je otrok iz šibkejših družin vse več in da kulturno prikrajšane mladostnike najdemo v vsakem okolju (Ferbežer, 2002). Gre tudi za socialno diskriminacijo, ki je zaradi sodobne migrantske politike širše prisotna v vzgojno-izobraževalnem delu. Ferbežer v svoji knjigi Celovitost nadarjenosti poudarja, da ni vsaka siromašna skupina tudi kulturno ali pa vzgojno prikrajšana. Pravi, da imajo ekonomsko dobro priskrbljene družine v nekaterih primerih veliko manj ali pa celo nič, literarnega gradiva, ki bi otroku omogočal intelektualni razvoj in splošno razgledanost. Ugotavlja, da imajo nekatere revne družine večji odnos do vzgoje in izobraževanja, zato ne smemo govoriti o zanemarjenosti otrok, ki prihajajo iz šibkega socialnega okolja. Ferbežer (2002) je tudi kritičen do učiteljev, ki socialno ogroženim otrokom pripišejo nizke sposobnosti in nizke potenciale ter manjšo motiviranost za delo. »Slovenska kulturna zgodovina pa nam prepričljivo pove, da so bili ravno učitelji in duhovniki tisti, ki so odkrili talente med revnimi sloji in jim nato ustrezno mentorsko, mecensko in izobraževalno pomagali.« (Ferbežer, 2002, str. 83) Nekako se še vedno med učitelji pojavlja prepričanje, da se manj sposobni otroci odločajo za izbiro poklicev nizke zahtevnosti (Ferbežer, 2002). Da v prihodnje ne bi prišlo do takšnih krivic in zmot, moramo strokovni delavci v vzgoji in izobraževanju, na celotni vertikali, še kako dobro poznati vse pasti odkrivanja nadarjenosti, ki je v modernem času za mnoge, zlasti za starše, najpomembnejši faktor o odličnosti in originalnosti njihovih otrok.

VLOGA MENTORJA PRI RAZVOJU NADARJENEGA DIJAKA

Delo z nadarjenimi dijaki je za mentorja lahko precejšnji izziv, saj je primoran vedno znova iskati nove vsebinske in didaktične pristope ter jih z veliko mero ustvarjalnosti ponuditi mladostniku. Od mentorja je pričakovati najvišjo stopnjo strokovne usposobljenosti za delo z nadarjenimi dijaki, kar predstavlja veliko odgovornost pri delu z njimi. Učitelji se zato morajo nenehno strokovno uriti in se vključevati v različne programe stalnega strokovnega izobraževanja (Juriševič, 2001). S kreativnimi, strokovnimi in vsebinskimi izkušnjami se otrokov svet širi in mu ponuja nemalo možnosti za nadaljnji razvoj. Mentorji se bolj poredko zavedamo kako pomembno vlogo imamo pri oblikovanju mladostnikove osebnosti. Iz prakse je razvidno, da so bile dejavnosti dijakov, skozi katere so lahko pokazali svoj talent, marsikdaj odskočna deska za oblikovanje karierne poti v nadaljnjem življenju. Jasno je, da so ti mladostniki postali pomemben del naše družbe, saj so v obdobju srednješolskega izobraževanja doživeli številne aktivnosti za katere so bili talentirani.

Likovni izdelki dijakov programa
umetniška gimnazija – likovna smer

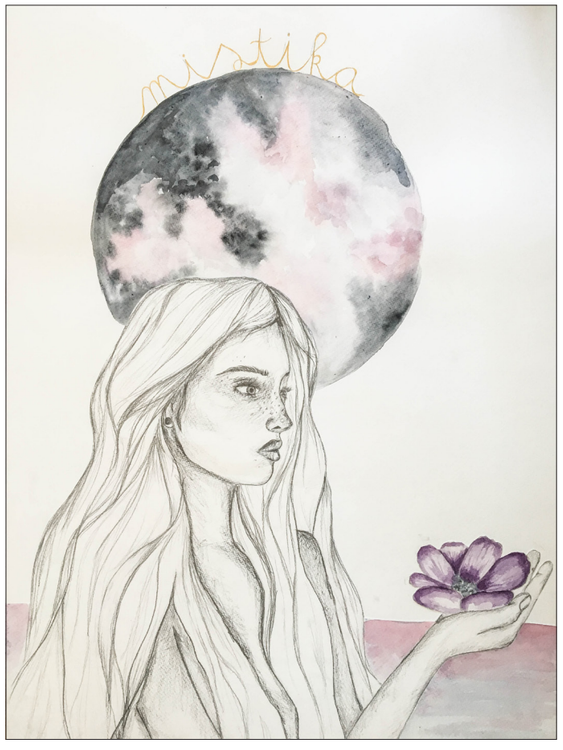

PREDMET RISANJE IN SLIKANJE - 1. letnik
UMETNIŠKA GIMNZIJA - LIKOVNA SMER

1. vaja

Motiv
Iz kartona ali kakega drugega materiala izdelamo bel kubus (kocko) s stranico 20 cm.
Kubus postavimo v barvni kot tako, da so vidne tri njegove stranice, ne sme pa biti postavljen simetrično. Tudi barvni kot postavimo tako, da ne dobimo simetrične slike.

Izrez in risba
Najprej narišemo kubus, ki naj zavzema večino slikovne površine. Šele nato narišemo robove kota, ki prihajajo izza kubusa. Narahlo je potrebno narisati tudi zakriti del kota, sicer bo vidni del napačno narisan.

Slikanje
Če bi bel kubus naslikali z belo barvo, bi dobili belo liso.
Vtis, da gledamo bel predmet, je proizvod naših možganov in ne to kar, vidijo oči. Slikar pa mora naslikati to, kar vidijo oči. Bel predmet naslikamo - NE da bi uporabili črno barvo.
Opazujemo stranice kocke, kot smo prej opazovali stene barvnega kota. Najprej opazimo, da je vsaka od stranic različno svetla. Ko opazujemo barve, si lahko pomagamo z barvnim kukalom ali držalom čopiča. Vsako stranico naslikamo s tremi ali štirimi barvnimi lisami. Pazimo, da lise ene stranice povezuje skupni ton, odvisno od tega, kako je osvetljen.

Senca
Če je model osvetljen z umetno lučjo, dobimo na tleh ostro senco. Pomembno je, da sence ne razumemo kot nekaj posebnega. Senca je del tal, ki je na tem mestu občutno temnejša. Če so tla rumena, uporabimo pri slikanju sence namesto rumene barve - oker. Tudi senco naslikamo s tremi ali štirimi barvnimi lisami.

Ozadje
Barvni kot je sedaj ozadje in zavzema manjši del površine slike, a ga moramo naslikati enako skrbno. Pri modelu je barvni kot dejansko samo ozadje (je za kubusom), na sliki pa so barve ozadja in kubusa ene poleg druge. Ozadje je potrebno obravnavati kot enakovredni del slike, zato je pomembno, da ne naslikamo najprej ozadja in nato predmet ali obratno. Oboje slikamo istočasno, oziroma izmenično. Ozadje naslikamo nekoliko temnejše, kot ga vidimo.
S tem poudarimo belino kocke.

Strokovno gradivo - primeri likovnih vaj

Likovni izdelki dijakov programa
umetniška gimnazija – likovna smer

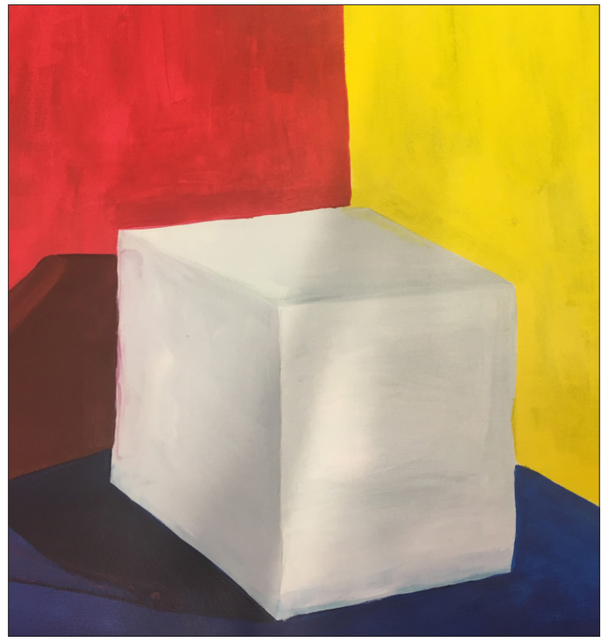

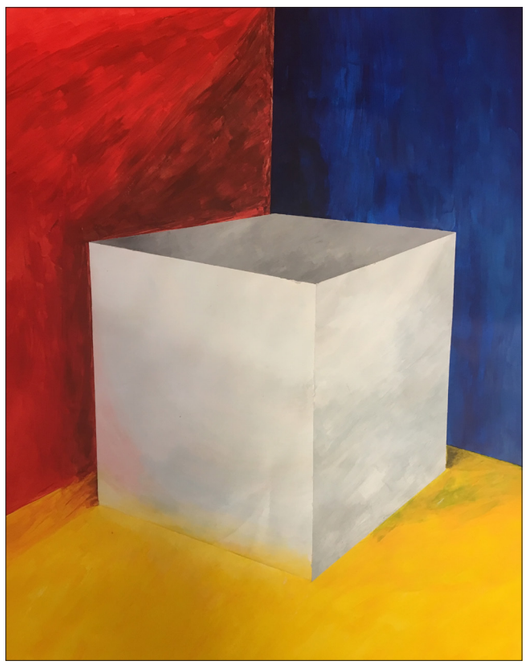

PREDMET RISANJE IN SLIKANJE - 1. letnik
UMETNIŠKA GIMNZIJA - LIKOVNA SMER

2. vaja

Risanje je zelo kompleksen duševni proces. Tega se zavemo šele, ko spoznamo, kaj risba sploh je. Če hočemo izdelati dobro risbo, je ne smemo risati mehanično, samo z upoštevanjem določenega znanja, ampak moramo biti duševno povsem zbrani in v določenem kreativnem razpoloženju.

OGLATI PREDMETI
Kocka je enostavno geometrijsko telo. **Narisati pa je ni preveč preprosto**. Zakaj? Zato, ker je tako pravilna in ker ima vse stranice in robove enake. Na prvi pogled izgleda, da je to olajševalna okoliščina - v praksi pa to ni tako. Na risbi kocke namreč **ni dveh enakih stranic ali robov**, ker gledalec kocko vidi pod različnimi zornimi koti. Risar pa mora črte postaviti tako, da bodo izgledali robovi narisane kocke enako dolgi in vzporedni. Kdor uspe tako dobro narisati kocko, zmore narisati marsikaj.

Risati začnemo od spodaj navzgor. To pa zato, da se navadimo risati od tam, kjer že kaj imamo. V tem primeru imamo ploskev, na kateri kocka stoji. Ne začnemo risati po zraku, kot bi gradili hišo od dimnika navzdol, ampak rišemo od temeljev navzgor.

Spodnji del risalne površine si moramo predstavljati kot vodoravno ploskev, na kateri kocka leži. Ta predstava bo močnejša, če bomo v zgornjem delu ali v sredini lista potegnili vodoravno črto, ki bo predstavljala oddaljeni rob mize. Tako že imamo vodoravno površino na katero bomo postavili kocko.

Predmete moramo, vsaj na začetku, risati v celoti - tudi tiste strani, ki jih ne vidimo, da se jih navadimo opazovati po njihovi zgradbi, ne po njihovem videzu, kar je značilnost vsakodnevnega gledanja.

Kocko bomo za prvo vajo začeli risati tako, da bomo na spodnjem koncu risalne površine potegnili kontrolno vodoravno linijo, ki se je bo dotikal najbližji vogal kocke. Navpični rob, ki bo na tem mestu, lahko takoj narišemo. Levo in desno od te točke bomo narisali levi in desni spodnji rob, ki se od nas oddaljujeta. Če ju bomo narisali tako, da se bosta pod enakim kotom dvigala nad kontrolno vodoravnico, bo to pomenila, da bosta leva in desna stranica enako vidni, enako zasukani od gledalca in na risbi enako veliki. **Taka risba kocke bo simetrična, delovala bo manj plastično in bo manj zanimiva.** V tem položaju narišemo kocko samo, kadar to izrecno želimo.

Narisana kocka **deluje bolj plastično, če je postavljena tako, da je ena stranica bolj odmaknjen od nas kot druga**. To bomo na risbi prikazali tako, da bo eden od spodnjih robov prikazan s črto, ki se bo od vodoravnice dvigala **pod večjim kotom** kot druga. Tisti rob, ki se bo bolj strmo dvigal, bo pripadal stranici, ki bo bolj odmaknjena od nas, ki je bomo manj videli.

S tako postavljenimi črtami smo že določili postavitev in izgled kocke. Sedaj moramo določiti še samo njene dimenzije. Najprej določimo dolžino tistega spodnjega roba, oziroma stranice, ki je manj odmaknjena od gledalca in bo na risbi večja - narišemo navpični rob. Sedaj lahko iz novega oglišča potegnemo naslednji, nevidni rob spodnje ploskve, ki bo potekal vzporedno z že narisanim. Manjka nam samo še spodnji rob ploskve. Narisali ga bomo tako, da bomo dobili lik, ki bo prikazoval kvadrat, ležeč na vodoravni površini (mizi). To, zadnjo črto moramo narisati narahlo, ker smo se verjetno ušteli, kar se bo pokazalo ob nadaljnji gradnji kocke – če smo se zmotili, jo bomo morali spremeniti.

Sedaj nam manjka še **višina** kocke. Določili jo bomo tako, da bomo narisali tisto pokončno stranico kocke, ki je bolj obrnjena proti gledalcu, zgornji rob bomo potegnili v taki višini, da bomo dobili vtis pokončnega, nekoliko od nas odmaknjenega kvadrata.

Sedaj je že vse določeno, narisati moramo le še manjkajoče robove kot vzporednice že narisanim robovom. Postavitev kocke na risbi določa velikost leve in desne stranice oziroma kot, pod kakršnim odstopajo od vodoravnice levi in desni robovi, ki se od gledalca oddaljujejo. S postavitvijo levega in desnega roba pa tudi določimo, s katere višine kocko opazujemo. Niže kot je gledišče, večji kot oklepata desni in levi spodnji rob kocke, in obratno. Ta kot ne more biti manjši kot devetdeset stopinj. V tem primeru smo narisali tloris kocke in stranskih stranic ne moremo več videti.

Nasprotni robovi kocke potekajo vzporedno. Takšni morajo izgledati tudi na risbi. Izraz izgledati smo uporabili zato, ker robovi ne bodo izgledali vzporedno, če jih bomo prikazali z vzporednimi črtami – taka risba bo dajala vtis, da se kocka širi. To pomeni, da mora risar z vajo razviti čut za prikazovanje vzporednic, ki se oddaljujejo v prostor, proč od gledalca. To dosežemo tako, da en rob, eno črto, prestavljamo toliko časa, da izgleda vzporeden z nasprotnim, da izgleda telo na oddaljenem koncu enako široko ali visoko kot na bližnjem.

Likovni izdelki dijakov programa
umetniška gimnazija – likovna smer

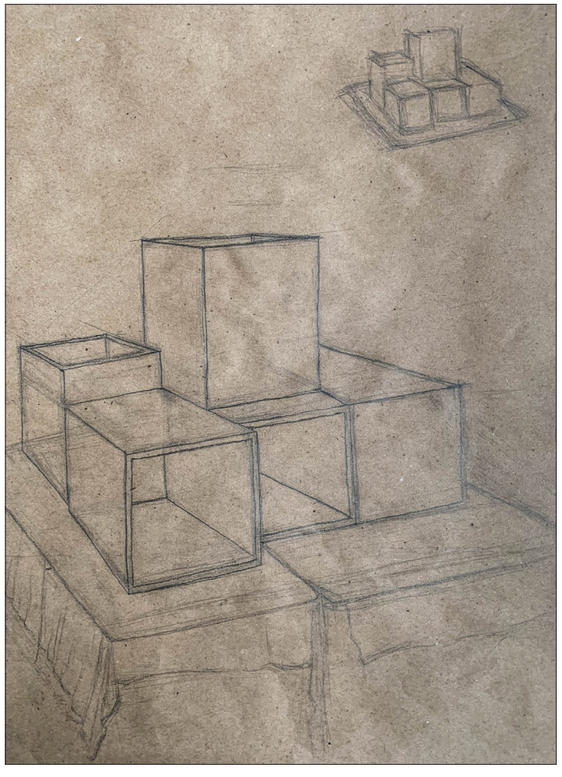

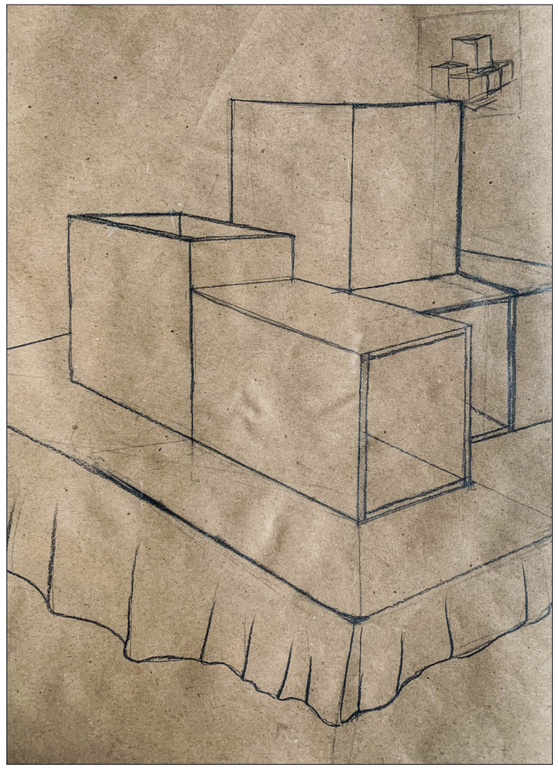

PREDMET RISANJE IN SLIKANJE - 1. letnik
UMETNIŠKA GIMNZIJA - LIKOVNA SMER

3. vaja

ILUSTRACIJA
Ilustracija je predstavitvena slikovna forma, narejena v risbi, sliki, fotografiji ali katerikoli drugi umetniški tehniki, z namenom, da prikaže in razloži čutne informacije (npr. slikovna razlaga zgodbe, članka v časopisu, pesmi idr.) skozi grafično interpretacijo..

Dobro preberi besedilo spodnje besedilo (Človek išče lepoto vsepovsod ...).

Pri likovni upodobitvi izhajaj iz celotne pesmi ali le tistega dela, ki te najbolj nagovarja oz. navdihuje - lahko samo iz enega verza ali kitice, Razmisli kaj vse "vidiš" in kateri vizualni impulzi se ti ob prebiranju pesmi porajajo v mislih. V ilustracijo lahko vključite tudi besedo, dve ali tri ..., a besede morajo biti v kompozicijo izvirno likovno vkomponirane. Besede, če jih boš uporabljal/-a prav tako poskušaj likovno reševeti z tipografijo, ki je sorodna z narisanim/naslikanim. Lahko uporabiš tudi izreze črk in časopisa, revij ..., če ti to sovpada z likovno celoto tvojega izdelka.

Človek išče lepoto vsepovsod: na nebu, v zvezdah, sončnih žarkih, oblakih, po poljih, njivah, vijugah cest, gorah, pa še bližje: na rožah, sadju, v vejevju; potem: hišah, ulicah in še sto in sto drugih rečeh. Najbolj zagonetna nam je lepota na živih bitjih, že zaradi življenja samega. Najlepša in nikdar dojeta pa je človeku lepota njega samega; vse umetnosti vseh časov opevajo, odkrivajo in razodevajo, ali nikoli je ne bodo dovolj opele in popolnoma odkrile in ne razodele.
ČLOVEK JE SKRIVNOST SAM SEBI, JE LE SENCA SVOJE DUŠE.

Miha Maleš (pesniška zbirka, obrazi iz sanj)

Referenca za likovno nalogo naj bo slikar in pesnik Miha Maleš. Poetika pesnikovega pisanja je izjemna, zato se poskušaj z likovno interpretacijo tej dinamik tudii približati. Na spletu preveri slikarski opus Mihe Maleša, da boste lahko njegovo slikarstvo uporabili kot osnovo (ni pa nujno) za izvedbo te likovne naloge.

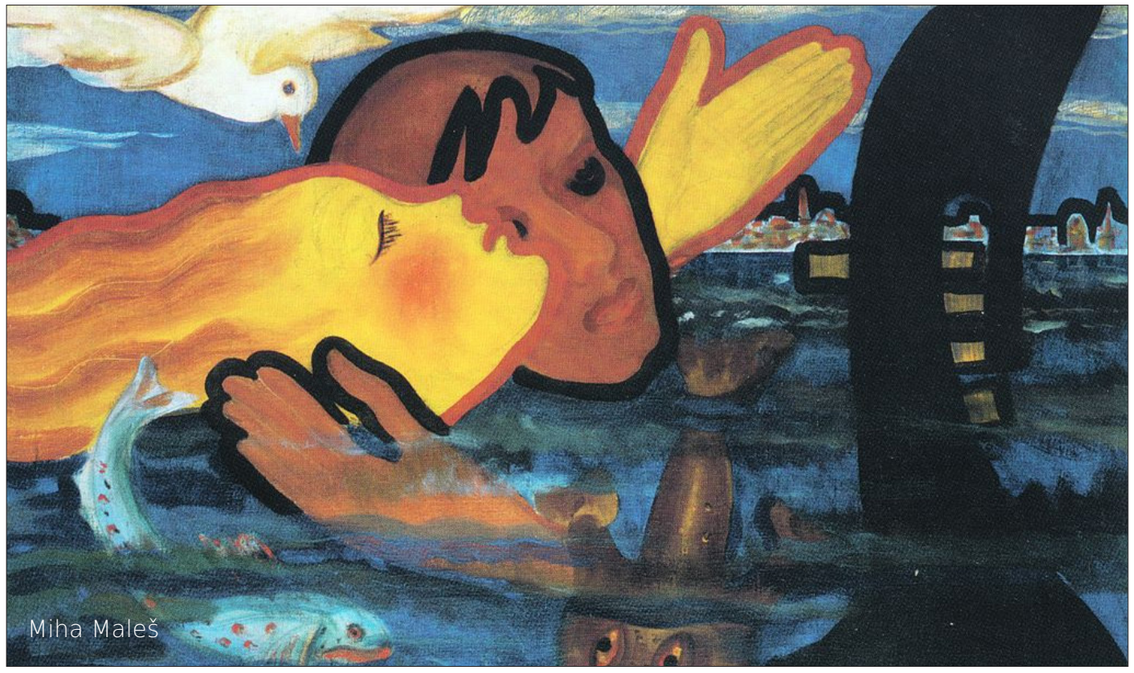

Likovni izdelki dijakov programa
umetniška gimnazija – likovna smer

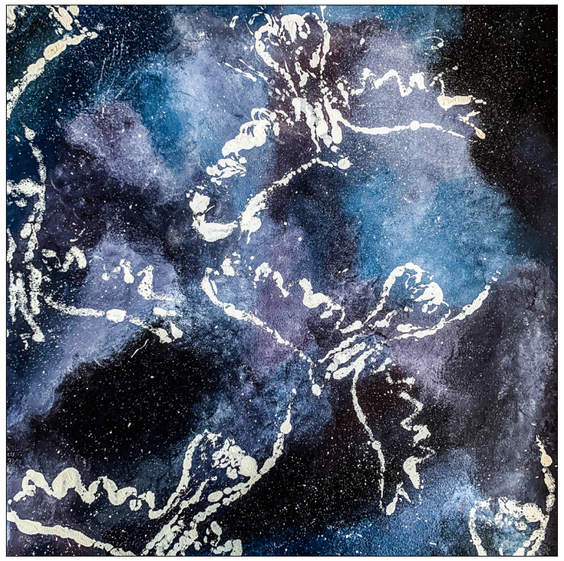

PREDMET RISANJE IN SLIKANJE - 1. letnik
UMETNIŠKA GIMNZIJA - LIKOVNA SMER

4. vaja

KOLAŽ POEZIJA
Kolaž izvira iz francoske besede coller, ki pomeni lepiti oziroma zlepiti.
Kolaž poezija je tehnika, ki vključuje fotografije, izrezke iz časopisov in revij (podobe, slike in besede).

Tehnika kolaža se je v začetku 20. stoletja razvila v znamenju modernistične umetnosti Pabla Picassa in drugih kubistov. Avantgardne skupine, kot so dadaisti in nadrealisti, so uporabile tudi obliko, da so ustvarili novo vizualno in jezikovno delo.

Tristan Tzara, znan romunsko-francoski dadaistični pesnik, je razširil »cut-up« metodo kompozicije, ki vključuje izrezovanje besed iz časopisa in njihovo naključno izbiranje izrezkov iz klobuka. Naključno izbrane besede pri tej metodi, umetnik postavlja v zanimive besedne in likovne kompozicije.
Ali morajo imeti besede, ki jih naključno izbiramo iz klobuka smiselno medsebojno povezavo? Ne. Potrebna je njihova likovna kompozicija, zanimiva stavčna struktura in celotna vizualna podoba končnega likovno-besednega izdelka.

Primer slovenske kolaž poezije: Srečko Kosovel,
Leteča ladja

Srbski pesnik Vojislav Despotov, Kultura prostora

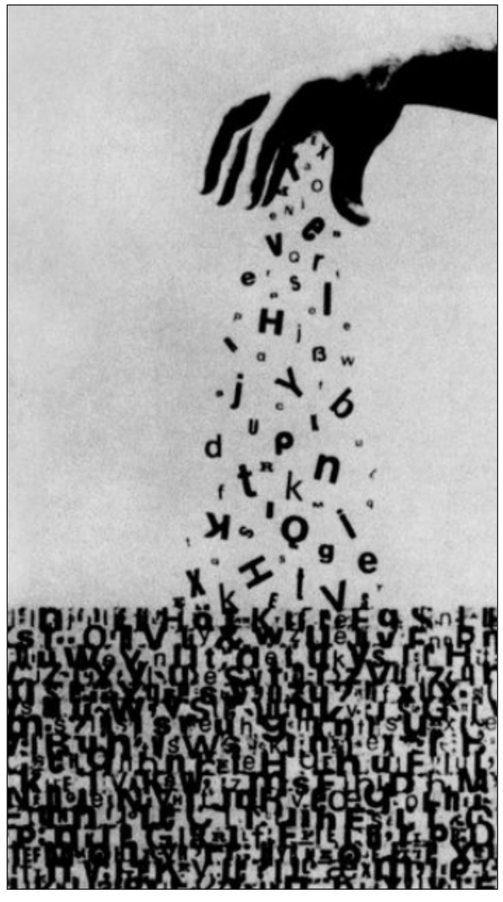

Strokovno gradivo - primeri likovnih vaj

LIKOVNA NALOGA

Ustvari svojo KOLAŽ POEZIJO.
Iz časopisa ali revije si izberi članek, ki te najbolj pritegne, nagovori s svojo vsebino (lahko je kombinacija različnih besedil, vrste tipografij, barva besed ...). Iz prispevka ali članka izreži besede in jih vstavi v »besedno-vizualni klobuk«. Iz klobuka naključno izberi vsaj deset (lahko tudi več) izrezkov ali besed. Na format A3 v zanimivo kompozicijo postavi besede iz klobuka.
Vse besede morajo biti povezane z risbo, katero moraš smiselno postaviti/vkomponirati na format.
Risbo moraš prilagoditi besedam, besedni zvezi ali morebitnemu sporočilu. Za večji vizualni moment lahko iz revije izrežeš tudi različne barvne oblike, predmete, obraze, figure ...

Likovna tehnika: kombinirana likovna tehnika

Likovni izdelki dijakov programa
umetniška gimnazija – likovna smer

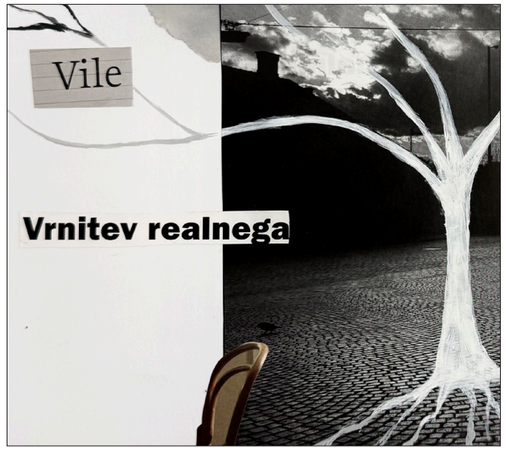

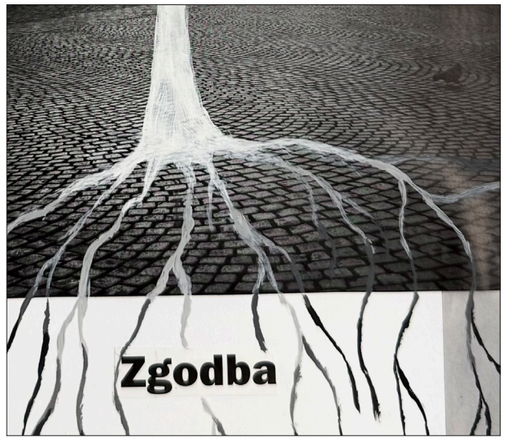

The Claustrophobia
Travmatični iluzionizem
City Art Gallery,
VELIKO
ponoči
Klavstrofobija
Solid as a Rock!
"Normalizacija"
Flying Out of This World
NOVE
PRILOŽNOSTI
PREDVIDENE
Fotografije
kost
estetizacije:
Kontinuiteta
Ženske in pogled
kozmično
vode
SVA

strah
nas
je
sonca
,
ker
svetloba
ubija
.
zmaga
je
scenarij
in
kreativnost
je
govno
.

PREDMET RISANJE IN SLIKANJE - 1. letnik
UMETNIŠKA GIMNZIJA - LIKOVNA SMER

5. vaja

Risanje draperije z gubami in senčenjem
Cilj naloge je upodobiti draperijo z naravno padajočimi gubami, poudariti mehkobo tkanine in uporabiti tehniko senčenja za ustvarjanje tridimenzionalnega učinka.

Priprava na nalogo
Materiali:
• Papir za risanje (šeleshamer, A4).
• Svinčniki (HB, 2B, 4B, 6B).
• Gnetilna radirka in običajna radirka.

Postavitev:
1. Izberi kos tkanine (lahka tkanina, kot je svila ali bombaž, bo boljša za učinek mehkobe).
2. Položi tkanino čez predmet (npr. stol, knjigo), tako da naravno pade in oblikuje različne gube.
3. Namesti vir svetlobe z ene strani (namizna lučka, ročna baterijska svetilka), da ustvariš jasne svetle in temne prehode.

Koraki za izvedbo naloge
1. Opazovanje:
• Natančno preglej tkanino in določi, kako svetloba ustvarja svetle, srednje in temne tone.
• Osredotoči se na obliko in smer gub ter na točke napetosti in mehkobe v tkanini.
2. Osnovna skica:
• Z rahlim pritiskom svinčnika zariši osnovne oblike gub.
• Uporabi dolge in tekoče črte.
• Ne pritiskaj premočno, saj boš kasneje linije (lažje) popravljal.
3. Gradnja tonov:
• Začni s svinčnikom HB in označi najtemnejše dele (sence) ter najsvetlejše dele (poudarke).
• Postopoma dodajaj srednje tone s svinčnikom 2B.
• Za najsvetlejše predele pusti papir bel.
4. Mehkoba in senčenje:
• Da ustvariš mehkobo, zabriši prehode rahlo s prstom (ne pretiravaj, da ne bo risba videti meglena).
• Za ostrino na določenih delih, kot so točke napetosti v gubah, uporabi oster svinčnik.
5. Poudarjanje detajlov:
• Gnetilno radirko uporabi za odstranjevanje svinčnika in ustvarjanje svetlejših linij znotraj gub.
• Dodaj teksturo tkanine, če je to potrebno (črtkanje, drobni detajli).

Nasveti za uspešno izvedbo likovne naloge
1. Uporaba različnih svinčnikov:
• HB za osnovno skico.
• 2B za srednje tone.
• 4B in 6B za globoke sence.
2. Fokus na svetlobi in senci:
• Svetlobni prehodi naj bodo gladki.
• Kontrast med svetlobo in senco poudarja tridimenzionalnost.
3. Ohrani naravni videz:
• Gube naj bodo mehke in tekoče, razen na točkah napetosti.

Likovni izdelki dijakov programa
umetniška gimnazija – likovna smer

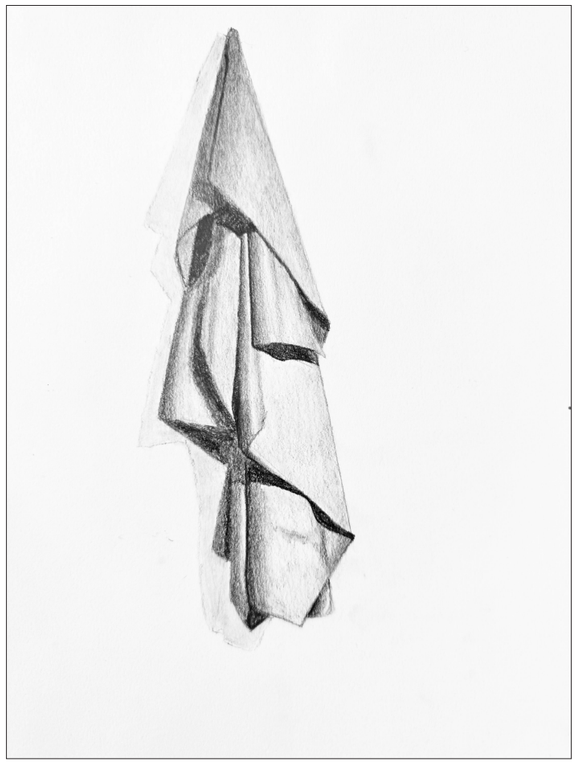

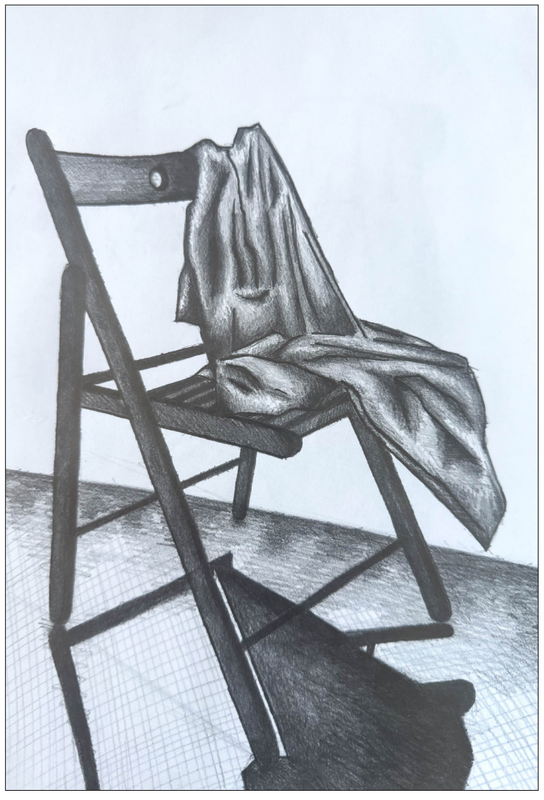

PREDMET RISANJE IN SLIKANJE - 1. letnik
UMETNIŠKA GIMNZIJA - LIKOVNA SMER

6. vaja

Motiv
V kot s svetlo sivimi stenami postavimo pisana jabolka (lahko tudi več različnih vrst sadja, a naj ne bo naslikano samo eno jabolko, ena hruška, pomaranča ...).

Tla, na katerem bo kompozicija postavljena, naj bodo temnejša (lahko na tla postavite tudi črn večji list). Kompozicijo osvetlimo tako, da na tla predmeti mečejo močno senco (pomagajte si z namizno svetilko).

Slikanje
Naslikati je potrebno večbarvne okrogle predmete. S svinčnikom na rahlo označimo, na tihožitju, meje med svetlobo in senco. Slikarski problem te vaje je v tem (glej spodnji primer), da je so objekti ponekod temnejši, drugod pa svetlejši. Hkrati so predmeti deloma osvetljeni in deloma v senci. Tihožitje je potrebno naslikati tako, da različni barvni lisi predstavljata isto barvo, enkrat na svetlobi, drugič v senci. Razlika med svetlobo in senco naj bo razločno vidna in je lahko zato lahko nekoliko večja, kot jo vidimo na modelu. Meja med svetlobo in senco naj bo ostrejša, kot jo vidimo na objektu. Ko slikamo detajle, ne smemo pozabiti na objekt kot celoto.

Naša naloga je narediti barvno analizo. Nevtralno okolje/ozadje ne vpliva na barvo jabolka, svetloba ozadja in tal pa vpliva na njegov senčni del, ki ga nekoliko osvetli. Ozadje je lahko naslikano v toplih ali hladnih tonih. Tonsko ga oblikujemo glede na osvetljenost objekta.

Cilji naloge
Opazujemo kako so videti zelene, rumene in rdeče barve na svetlobi in v senci.
Ozadje prikažemo z barvo, ki ustreza barvni celoti kompozicije. **Ko usklajujemo barve v svetlobi in senci, utrjujemo občutek za barvne intervale.**

Strokovno gradivo - primeri likovnih vaj

Likovni izdelki dijakov programa
umetniška gimnazija – likovna smer

PREDMET RISANJE IN SLIKANJE - 1. letnik
UMETNIŠKA GIMNZIJA - LIKOVNA SMER

7. vaja

Kompozicija in načela likovnega reda v umetnosti

Vsak likovni izdelek je skupek, sestavljen iz več enot in delov (figur, ozadja, likovnih elementov, objektov ...), ki so razporejeni v končno celoto – **kompozicijo**. Na njeno obliko vplivajo tako izbira **formata, likovna tehnika kot vsebina motiva**.

1. **Prosta ali nevezana kompozicija** nima omejenega formata in je lahko delo več avtorjev, ki med sabo niso sodelovali oziroma so ustvarjali drug poleg drugega.
2. **Navpična ali vertikalna kompozicija** je običajno simetrična in toga (statična).
3. **Pasovno vezana kompozicija** je značilna za v trak razporejene prizore. Zadnje gledamo kot linearno zgodbo, ki ji sledimo v eno smer.
4. **Vodoravna ali horizontalna kompozicija** je vezana na krajinske prizore oziroma gledalcu odpira prostor v globino.
5. **Poševna ali diagonalna kompozicija** ustvarja na sliki dinamiko in poudarja gibanje figur.
6. **Trikotniška ali piramidalna kompozicija** ustvarja hierarhijo in stopnjevanje prizora z vrha navzdol ali obratno.
7. **Radialna kompozicija** stopnjuje prizor iz središča v obod kroga.
8. **Razpršena ali difuzna kompozicija** je sestavljena iz več središč, v katere lahko usmerimo pogled.
9. **Mimobežna kompozicija** je na videz obrezana na naključnih mestih, tako kot hitro izvedena fotografija. Napol prikazani deli motiva ustvarjajo v sliki suspenz oziroma nemirno pričakovanje.

Poznamo sedem organizacijskih načel likovnega reda:
1. Razmerje ali proporc je odnos med deli telesa, volumni objekta, merami slikovnega polja, formata ... V preteklosti so ljudje obsedeno iskali idealna razmerja za prikaz človeškega telesa ali izdelavo poslopij, orodij, prevoznih sredstev ...
2. Ravnovesje je odraz urejenosti in uravnoteženosti elementov v kompoziciji. Vizualno ravnovesje določa ali likovno kompozicijo dojemamo kot mirujočo (statično) ali kot spremenljivo (dinamično).
3. Ritem je ponazoritev časa, gibanja, ponavljajočega se vzorca v kompoziciji. Lahko je linearen, krožen, stopenjski ... Z njim stopnjujemo napetost, določamo poudarke in pomirjamo elemente v kompoziciji.
4. Kontrast je odnos med nasprotji (skrajnostmi) v likovnih elementih in spremenljivkah (svetlo-temno, veliko-majhno, blizu-daleč ...). Z njim poudarjamo napetost, razgibanost, dramatičnost v oblikah in motivih.
5. Harmonija označuje sožitje nasprotij in podobnosti. Povezujemo jo z ravnovesjem, skladnostjo, povezanostjo, funkcionalnostjo elementov.
6. Dominacija je stanje prevlade določenih likovnih elementov, spremenljivk, delov kompozicije nad preostalimi, ki so potisnjeni v drugi plan. Lahko ruši ali vzpostavlja harmoničnost, usmerja pozornost, določa hierarhijo ali pomembnost med deli kompozicije. Nastane kot nasprotje, izjema, poudarek, vodilo ... Je prva in najočitnejša stvar, ki jo opazimo pri sliki, kipu, dizajnu in arhitekturi.
7. Enotnost je načelo povezovanja vseh delov kompozicije v celoto na podlagi oblik, materialov, funkcionalnosti (namena), načina dela (sloga), idejne zasnove ... V kompleksnih sistemih je nujna za njihovo delovanje in praktični učinek. Enotnost je pogoj za dosego skupnega (višjega) cilja. Čeprav jo pogosto povezujemo z analitičnim oziroma načrtnim pristopom k ustvarjanju, jo lahko dosežemo tudi intuitivno, kot navdih.

Likovni izdelki dijakov programa
umetniška gimnazija – likovna smer

ZAKLJUČEK

Še nikoli v človeški zgodovini se kreativnosti ni pripisovalo tolikšnega pomena, spoštovanja, družene in kulturne moči, kot se ji pripisuje v sodobnem času. Res je, da so kreativni dosežki v preteklosti prinesli napredek v vseh pogledih življenja, a vendar je ključno vprašanje prihodnosti. Svet se spreminja hitro, lokalno in globalno, na vseh področjih družbenega življenja. Posledično se spreminjajo tudi prakse, vrednote, cilji in načini delovanja. Svet se sooča z vedno novimi težavami; vse to pa pelje do novih, boljših in kreativnih načinov mišljenja in kreativnih rešitev. Kot učiteljica se sprašujem, kako kultivirati in izobraziti nove generacije mladostnikov za polno izrabo njihovih potencialov in sposobnosti. Menim, da ima razvoj oziroma spodbujanje kreativnosti pri mladih pri tem gotovo pomembno vlogo in se lahko enakovredno postavi »ob bok« vsem vzgojno-izobraževalnim institucijam na celotni vertikali vzgoje in izobraževanja.

Delo z nadarjenimi dijaki je za mentorja lahko precejšnji izziv, saj je primoran vedno znova iskati nove vsebinske in didaktične pristope ter jih z veliko mero ustvarjalnosti ponuditi mladostniku. Od mentorja je pričakovati najvišjo stopnjo strokovne usposobljenosti za delo z nadarjenimi dijaki, kar predstavlja veliko odgovornost pri delu z njimi. Učitelji se zato morajo nenehno strokovno uriti in se vključevati v različne programe stalnega strokovnega izobraževanja (Juriševič, 2001). S kreativnimi, strokovnimi in vsebinskimi izkušnjami se otrokov svet širi in mu ponuja nemalo možnosti za nadaljnji razvoj. Mentorji se bolj poredko zavedamo kako pomembno vlogo imamo pri oblikovanju mladostnikove osebnosti. Iz prakse je razvidno, da so bile dejavnosti dijakov, skozi katere so lahko pokazali svoj talent, marsikdaj odskočna deska za oblikovanje karierne poti v nadaljnjem življenju. Jasno je, da so ti mladostniki postali pomemben del naše družbe, saj so v obdobju srednješolskega izobraževanja doživeli številne aktivnosti za katere so bili talentirani.

Likovni izdelki dijakov programa
umetniška gimnazija – likovna smer

VIRI IN LITERATURA

Ferbežer, I. (2002). Celovitost nadarjenosti. Nova Gorica: Educa.

Glogovec, Z. in Žagar, D. (1992). Ustvarjalnost. Projektno vzgojno delo. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo in šport.

Hozjan, D. (2014). Konceptualizacija pojma ustvarjalnosti v šolskem prostoru. Radovljica: Didakta.

Marentič Požarnik, B. (2003). Psihologija učenja in pouka. Ljubljana: DZS.

Musek, J. (1993). Osebnost in vrednote. Ljubljana: Educy.

Opaka, M. (2008). Ustvarjalnost – proces, oseba in produkt: pregled nekaterih odkritij o ustvarjalnosti v zadnjem desetletju. Psihološka obzorja, letn. 17, št. 2. 77–90.

Pečjak, V. (1987). Misliti, delati, živeti ustvarjalno. Ljubljana: Državna založba Slovenije.

Trstenjak, A. (1981). Psihologija ustvarjalnosti. Ljubljana: Slovenska matica.

Likovni izdelki dijakov programa
umetniška gimnazija – likovna smer

PRIMERI LIKOVNIH VAJ ZA DIJAKE PRVEGA LETNIKA PROGRAMA
UMETNIŠKA GIMNAZIJA LIKOVNA SMER ZA STROKOVNI PREDMET RISANJE IN SLIKANJE

Avtorica
Ana Pečnik

Fotografije (likovni izdelki)
Arhiv Gimnazije Celje – Center

Založnik
Gimnazija Celje – Center

Celje, 2025

URL: www.gcc.si

Kataložni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani
COBISS.SI-ID 231860483
ISBN 978-961-93803-8-3 (PDF)